

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Libellus Sodalitatis: Hoc Est: Christianarum Institutionum
Libri quinque**

Coster, Franciscus

Antverpiæ, 1587

Fusior explicatio orationis Dominicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46553](#)

INSTITUTIONVM [LIB. V. 351

Ferre agnum, similes cui iuuat esse, decet.

Illi (ut Apostolicus vates ait) eius ab ira,

Montibus orabunt se caueisq; tegi.

Apoc. 6.

Rex regum ac Dominus Dominantū vicerit Agnus,

Culmina qui montis stat super alta Sion.

Vivaram ipse suos ad fontes ducet aquarum,

Abstergens lachrymas & nocumenta fugans.

Ergo Agnus, superi qui templi est unica lampas,

Sit nostra interea fida lucerna via.

CHRISTIANARVM

INSTITUTIONVM

LIBER V.

CAPUT I.

ORATIONIS DOMINICAE

fusior explicatio.

RATIO omnis est medium quoddam, quo homo cum diuina maiestate negotia sua confert & pertractat: vnde necesse est, ut bonum orandi modum teneat, quisquis cum Deo agere statuit. Sicut enim mens eius atq. sententia, qui alieno idiomate loquitur, ab eo qui audit non intelligitur, & qui minus ciuiliter sua proponit, aut parum ad mores & titulos aulicos accommodatè, parum efficit; ita non auditur à Deo, quisquis more

more cælestis aulæ orationis suæ modum non
 instituit. Sic repudiata fuit oratio Antiochi:
 sic Phariseus non fuit exauditus: & quibus-
 2. Mach.
 9.
 Luc. 18.
 Matt. 6.
 Psal. 108.
 Matt. 17.
 Concil.
 Trull.
 cap. --.
 Concil.
 Mogunt.
 cap. 45.
 Concil.
 Remens.
 cap. 1.
 1. Ioan. 2.
 Ioan. 16.

dam sit oratio in peccatum. Cælesti idioma
 oblitus Adamus cum vxore, didicit linguam
 inferiorum magisterio serpentis, excusans ex-
 cuses in peccatis. Christus secundus Adā
 in aula cælesti versatus, reduxit idioma cæle-
 ste, suosq. Deum rite comprecari docuit. Et
 quidem multæ fuerunt in veteri lege orandi
 formulæ, à Spiritu sancto præscriptæ, in Psal-
 terio, & libris Prophetarum; sed nulla conser-
 vi cum ea oratione debet, quam Christus Do-
 minus ipsem et tradidit & præscripsit. Primo,
 quia hanc Filius Dei composuit, quem Paer
 audiri voluit, cuius verba cognoscit, præserit
 si spiritu Filij pronuntientur: neq. potest Fi-
 lius non adiuuare & prouochere orationem
 hanc suam, quam ipsius mandato fundimus,
 præceptis salutaribus moniti & diuina insti-
 tutione formati, maximè cum aduocatus sit
 noster, & patronus apud Patrem, nosq. tunc
 exaudiendos dixerit, quandounque in suo
 nomine quidpiam petiuerimus, multoque
 magis si eius verbis orantes vñ fuerimus.
 2. Quia hac oratione omnia quæ sancte à
 Deo peri possunt, & eo ordine quo petenda
 sunt, continentur. 3. Quia breuissima; vt citius
 memorie mādetur, facilius intelligatur, fre-
 quentius repetatur. 4. Quia diueris petiio-
 nibus, tanquam membris & articulis distin-
 guta, occasionem præbet iisdem crebro pro ia-

cyla.

culatoriis orationibus, etiam in mediis occu-
pationibus, vt tendi.

Antecedunt petitiones tria verba instar pre-
fationis, quorum 1. (*Pater*) quomodo ora-
turi in Deum affecti esse debeamus, signifi-
catur: 2. (*noster*) qua voluntate in proximos.
3. (*qui es in celis*) quo pacto nos ipsos consti-
tutos esse oporteat.

PATER.

In veteri lege non fuit decreto publico mā-
datum, vt Deus ab hominibus, Pater, appellā-
retur: tametsi id nomen nonnulli, sed rari, in
eius inuocatione usurparint; seruabatur hoc
legi Euangelicæ, in qua per Christum liberati
à scleritate legis, accepimus filiorū adōptionē;
vultq. Deus à nobis Pater appellari. 1. Ut con- *Rom. 8.*
ditionis nostræ excellentiam considerantes,
nihil ea indignum cōmittamus; impiorū mo-
res, vt filiis indignos, vitemus; consilia Dæ-
monū, Deo patri aduersantium, repudiemus;
caelestis patris moribus animum imbuamus
(vt simus imitatores Dei, sicut filij charissi- *Ephes. 5.*
mi) quia meritò sequitur patrē sua proles. 2. Ut
semper beneficiorū diuinorū memores, gra-
tias agamus: siquidem non natura filij sumus,
sed gratuita misericordiæ adoptione, qua no-
bis cōmunicato, & infuso in corda nostra Spi-
ritu filij sui, primo quidē nos filios Dei & di-
ci & esse voluit; deinde verò paterna cura nos
pascit, diligit, fouet, regit, beneficiis ornat, & *1. Ioan. 3.*
Angelis suis nobilissimis cæli principibus cu- *Psal. 90.*
stodiendos ac protegendos committit, & de- *Matt. 18.*

Z nique

Rom. 8. nique effusa liberalitate nos hæredes suos,
Christiq. cohæredes instituit & scripsit. 3. Ut
præter gloriam patris nihil vñquam quæra-
mus : filiorum est enim studere commodis &
dignitati parentum. Postremo hac voce mo-
nere nos voluit, quo in Deum patrē cælestem
animo & effectu esse debeamus; fide, spe, &
charitate in eum feramur; pietatem & vene-
rationem & obedientiam ei exhibeamus ; vi-
res omnes, facultates, & quidquid habemus &
sumus, in eius obsequium expēdamus, vt qui
est creator, moderator, redemptor, & nostri
amantissimus Pater noster. In hac autē præ-
fatione nomen Patris duas exigit conditio-
nes ab eo qui oraturus est Deum; vnā , vt de-
posita voluntate peccandi, reconcilietur Deo,
ne vt hostis oret, sed vt filius: alteram, vt ma-
gna fiducia ad Deum accedat, quia ab optimo
Patre nihil non impetrabii filius.

N O S T E R .

Matt. 23. Noster, posuit Christus , non meus, vt quo
affectu in proximos Deus adeundus sit, intel-
ligamus: Fratres enim sumus, quotquot mor-
tales viuimus; vt spiritum atq. lucis vñsurā, ita
communē habentes Patrem, qui creauit om-
nes, redemit, alit, gubernat, seu à vera religio-
ne alieni illi sint, siue Christiani. Peculiarita-
men ratione sunt fratres, qui precioso Christi
sanguine à peccatis abluti, eundē Christi Spi-
ritum sanctum in corda sua, quo vegetantur,
vñunt, & aguntur, de cælis acceperunt, cohæ-
redes regni cælestis. Itaq. monemur primò huc
vocē,

INSTITUTIONVM LIB. V. 355
voce, (Noster) vt ante orationem depositis
odiis & inimicitiis , cum proximo in gratiam *Matt. 5.*
redeamus, iuxta illud: Relinque munus tuum
ante altare, & vade reconciliare fratri tuo, pro-
ximis nostris , qualescunque illi tanquam sint,
charitatis affectum exhibeamus ; & indigen-
tibus eleemosyna , & piis officiis subuenia-
mus ; vt hac ala oratio in cælum attollatur , &
euulet. Secundò, vt humilitatis memores, ne-
mos pretis cæteris , fese efferat , aut diuitiis,
honoribus, auctoritate maiorem arbitretur se,
aut amplius aliquid esse, quam sint pauperes,
ignobiles, subditi, cæteriq. quorum nobis ab-
fector & obscurior videtur cōditio. Hienam
cum Deo loquentes, nō alio quam Patris no-
mine eum compellant ; & quæcunq. demum
sit fortunarum sors atque ratio , talis quisq.
reuera est, qualis apud Deum patrem aestima-
tur . Tertio, vt hæc oratio communis esset , &
in utilitatem communem membrorum Ec-
clesiae aliquid singulis cōferret. Tametsi nāq.
ista oratio (sicut & cæteræ quæ ad Deum fun-
duntur) pro orantibus voluntate, & mente possit
quibusvis, etiam iis qui Sacris Christianis nō
sunt initiati, applicari, ex se tamen, vique sua,
ad solam eorum utilitatē referrur , qui in Ec-
clesia ad communionem Sanctorum pertinet,
seu viui illi sicut, seu vita functi.

Q VI E S I N C A E L I S.

Deus natura sua ubiq. est, nec loco concu- *Deut. 4.*
ditur, sed in cælo esse dicitur. Primo, quia illic *Hier. 23.*
cernitur illustrior ipsius operatio, ubi à Sæctis

Z z vide-

videtur & habetur: sicut animæ, quæ per totū
corpū diffusa est, dicitur caput sedes, vel cor,
quod in illis partibus magis vigeant eius-
dem potentia & operationes. Secundò, quod
illic humanitatem suam Christus collocat,
ibique sit sedes beatorum angelorum, sancto-
rumque omnium, qui in cælis, tanquam in aula

D. Aug. Dei, commoratur. Tertiò, quod in cælo Deus
epist. 57. perfectè regnet, eiique omnia perfectè optem-
perent Quartò, quod de cælis moderetur huc
mundum, pluuias dimittens, solis luce, lunæ
que splendore terram illustrans, stellarum, ca-
lestiumque corporum dimissa è cælo vi, cor-
pora hæc nostra afficiens, sanctis angelis no-
stri curam committens, &c.

Non dixit, in cælo, sed, in cælis: quod licet
Iean. 14. in beatitudine illa æterna mäsiones sint mul-
tæ, variiq. ordines angelorum; in omnibus ca-
men videatur, & possideatur Deus. Monemur
igitur his verbis primò, quoniam pacto nos ad
orationem comparare debeamus, vt mentem
à terrenis ad cælestia eleuemus, ubi Pater no-
ster est, quem alloquimur; curasque vanas, &
inanes cogitationes ab animo remoueamus,

Exod. 24. secuti exemplum Moysis, qui ad colloquium
congressumq. diuinum venturus, monte con-
scendit; & in nebulam, vt oculis nihil terre-
num obuersaretur, penetrauit. Secundo, vt
magna reverentia, tu externa corporis, & ac-
stuum, tum interna animi Deum precemur
quia pater est non ignobilis; sed cælestis. Ter-
tiò, vt nihil à Deo, nisi quod cælestis est, atque
ad

I N S T I T U T I O N V M L I B . V . 357
ad cælū nos dirigit, vñquam petamus. Quar-
tò, quo altius in cælum ascendat oratio, corpus
& mentem crapula ne grauemus, sed sobrie-
tatis ac tēperantiae studiosi, ad eleēmosynam
etiam iejunium, velut alteram aliam orationi
adiungamus.

P O S T P R A E F A T I O N E M S E Q V V N-
tur septem petitiones: quarū prioribus quatuor ro-
gamus bona nobis concedi, posterioribus tribus cu-
pimus mala depelli.

Prima petitio.

S A N C T I F I C E T V R N O M E N
T V V M .

NO M E N: non dicit hanc vocē, Deus,
vel aliam quam piam, quæ Deū signi-
ficeret; sed Deum ipsum, Dei potētiam,
maiestatem, bonitatem, cæteraque attributa,
quæ in Deo colenda sunt, & veneratione pro-
sequenda. Sanctificari, non est, sanctum fieri,
quomodo diem festum sanctificare iubemur;
quia sine nobis nostraq. opera, est sanctū no-
men eius; sed sanctum agnoscī, laudari, ma-
gnificeri; iuxta illud, Magnificat anima mea *Luc. 1.*
Dominum. In omni bona, quæ ad Deum fit
oratione, primum locum sibi vendicat gratia-
rum actio; quā hac petitione Deo habemus,
postulantes ut tum pro beneficiis in nos, vni-
uersamque creaturam collocatis, tum pro ma-
iestate sanctitateq. sui nominis, gloria eius in-
notescat omnibus, & apud omnes amplifice-

Z 3 tur.

tur. Hoc enim est Deo gratias agere, cui aliud
rependere non possumus. Itaque sanctificeret
nomen tuū, idē valet, 1, gratias tibi ago Deus
æterne, propter magnam gloriam tuā, pro
beneficiis quis in me collatis. 2, meipsum tibi in
seruum, meaque omnia diuinæ tuæ maiestati
consecro. 3, precor, ut præter gloriam nominis
tui, nihil unquam desiderē, ad illamq. actio
nes meas omnes semper referam. 4, rogo ut tui
notitia, toto orbe diuulgata, ad omnes homi
nes diffundatur, maiestas tua & bonitas ab
omnibus vita & verbis commendetur; & sicut
in cælo, ita & in terra, à solis ortu usque ad oc
casum laudetur nomen Domini: Et quia pro
suo quisq. ingenio, hi suavitate ad pietatem
ducuntur, alij seueritate impelli debent; pre
cor ut vel benignitate omnes ad Dei cultum
trahas, vel verberibus intrare compellas. 5, lar
gire fidelibus cunctis in fide constantiam, ut
superatis hæresibus atq. erroribus vniuersis,
quam corde tenent fidem, ore quoque prohi
teantur. 6, da cunctis Christianis, verum
zelum animarum, vt ad multorum salu
tem, neque laboribus fracti, neque molestiis
fatigati, incumbant; ne aduersitatibus debi
litati languescant, & magno animo, tuoque
auxilio salutis impedimenta remoueant. 7, pre
cor denique ut laudem tibi dicant creatura
tuæ omnes, ut benedicant omnia opera Do
mini Domino, laudentque & superexalteant
eum in saecula.

Psal. III.

Dan. 3.

FRV.

1. Nihil æquandum, nedum præferendum,
diuino honori, 2. serioque expendenda bene-
ficia diuina, 3. & pro iis quotidie ex corde ha-
bendæ agendæque gratiæ.

Secunda petitio.

ADVENIAT REGNUM
TVM.

Post illam petitionem, quæ ad gratiarum actionem, amplificationemque diuinæ nomi-
nis pertinet, petendum est nobis illud primo
loco, ad quod creati sumus, quod super omnia
nobis est commendatum, quodque omnibus
rebus est præferendum. quærите, inquit, pri- *Matt. 6.*
mum regnum Dei & iustitiam eius. Hæc est
fœlicitas vitæ æternæ. Porro regnum Dei in
scripturis quatuor significat, pro quatuor
modis, quibus Deus res creatas regit & mo-
deratur. 1. Gubernationem totius orbis, iuxta
illud; Regnum tuum regnum omnium sœcu-
lorum. Rex omnipotens Domine vniuerso- *Eph. 13.*
rum, in ditione tua cuncta sunt posita. 2. Ec-
clesiam Catholicam, quod politiam à Christo
institutam obseruet, Deiq. legibus, & à Chri-
sti Vicario eiusque ministris in terra regatur.
3. Spirituale & internum regnum, quo san-
ctissima Trinitas in animas nostras veniens,
& mansionem apud nos faciens, per gratiam
Spiritus sancti suauiter nos gubernat, facul-
tates ac vires animæ dirigit, atque in suo ob-
sequio nos continet. Ita regnū Dei intra nos *Luc. 17.*
est, Christusq. Rex præsidet, comitatus virtu-
R. V.

Z 4 tibus,

tibus, & Spiritus sancti charismatis, quæ animæ potentiis ceu custodes præficit, sicut Apo-

Rom. 14.

stolus inquit: Non est regnū Dei esca & potu-

Psal. 113.

rus, sed iustitia & pax & gaudiū in spiritu san-

cto. 4.

Vitam æternam, in qua tum Deus ipse per-

Psal. 149.

fectissimè regnat, obsequētibus ad nutum san-

ctis omnibus; tum nos regnabimus cum

Christo facti sacerdotes & reges summa li-

Ioan. 14.

bertate, nobilitate, præstantia, imperat̄es Dæ-

monibus, facientes vindictam in nationibus,

increpationes in populis, alligantes reges eo-

rum in compedibus, & nobiles eorum in ma-

niciis ferreis. De postrema hac significatione

præcipue agitur ista petitione: petimus itaq.

primò hæreditatem cœlestem nobis seruari, ne

ab ea vnquam excidamus, néve aliis accipiat

coronam nostram: imò petimus regnum no-

bis aduenire, tū vt in hora mortis nostrę Chri-

stus nos visitet, in suamq. gloriā adducat (ita

enim promisit, Cū præparauero vobis locum,

iterum veniam, & assumam vos ad meipsum)

tum vt in iudicij die, quando de cælis Chri-

stus eum aula cœlesti est descēsurus in terram,

ad rem commodumq. nostrum veniat, nosq.

regno suo adscribat. Et quia ad regnum illud

consequendum multum facit ardēs illius de-

sideriū, vt cupiamus dissolui, & esse cū Chri-

sto; desiderium verò illud non parum exarde-

scat cæ' estis beatitudinis perfecta notitia: pe-

timus secundò, vt auocata mēte à terrenis re-

bus omnibus, primùm quidem consideremus

& intelligamus, quanta sint illa, quæ præpara-

uit

nit Deus diligentibus se; deinde verò in illa,
omni mentis studio feramur, & præ desiderio
illius pretiosi thesauri, arbitremur ut stercore,
quidquid aspectui speciosum mundus offert.
Ceterum quia vires nostræ adeo imbecilles, &
fragiles sunt, vt ad tantum regnum conscen-
dere nō valeant, & iter ipsum periculis plenū
sit & infestū; Rogamus tertio, vt regnum Dei
iuxta tertiam significationē in nos adueniat:
hoc est, vt sanctissima Trinitas, sua gratia nos
visitet; & ne regnet peccatum in mortali hoc
corpore nostro, vt Deus perfectè in membris
nostris habitet, nosq. peracto vitæ huius cur-
riculo, in æternam cælorum gloriā vehat. Si-
cut enim tutissimè proficiscitur in regnū, qui
est in comitatu Regis, & aulæ Regiæ; ita sine
discrimine omni & detimento ille perueniet
in cælum, in cuius anima sanctissima Trini-
tas suam aulam constituit, illamq. virtutibus
ornatam secum ē corpore dicit. Quartò, po-
test iuxta secundam regni acceptionem à no-
bis peti, vt regnum Dei, hoc est, Ecclesia Ca-
tholica, destructis hæresibus, & erroribus vni-
uersis, per orbem terrarum propagetur. Cete-
rū voluit Christus hoc loco potius vti voca-
bulo regni, quam vitæ æternæ, vel alio quo-
piam: Primo, vt nobis Dei bonitatem cōmen-
daret, qui nobis regnum suum offert; dissimi-
lis regibus huius mūdi, à quibus petere regnū,
grauissimū esset flagitium. Secundo, vt disca-
mus mortem non metuere, quæ non ad cala-
mitatem, sed ad Dei regnum aperit ianuā fi-

Z 5 liis

liis Dei. Tertiò, ut pauperibus consolationem adferret, qui licet ad tempus hic adfligantur, nati tamen ad regnandum, breui suscepione gno iudicabunt nationes, & dominabuntur

Sap. 3.

populis, regnaturi cum Christo in æternum.

F R V C T V S.

Discimus primò, in hac vita nihil vile aut humile cogitare, cui usmodi est mūdus, sed ad regnum cèleste aspirare; absurdum quippe est, hæredem regni agere porcos, aut aliud vile quodpiam officium exercere.

2. Tim. 2. Discimus secundò, laborem aliquē sumere ad hoc regnum consequendum, vt pote quod non datur otiosis, sed laborantibus, pugnab. vincentibus.

Tertia petitio.

F I A T V O L V N T A S T V A, SI.
cut in celo & in terra.

Post vitam æternam, ad quam sumus conditi, atq. redempti, nihil vehementius optandum est atq. petendum, quam media illa, quibus ad subsequendam eam iuuamur. Sunt autem duplia, spiritualia & corporalia: de spiritualibus, tanquam potioribus & præstantioribus, agitur hac petitione, cuiusmodi est, facere voluntatem Dei, eiusq. mandata exequi.

Matt. 7. Non enim omnis qui dixerit, Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed qui fecerit voluntatem Patris cœlestis, ipse intra-

Matt. 19. bit in regnum cœlorum: & Qui vult ad viam ingredi, seruet mandata.

Et quidem si primus noster parens inobe-

dien
vinc
mole
serua
crea
tene
pecc
hom
poti
uus
conu
& co
ficer
C
bus
ipsa
tabi
plet
quo
bit,
sist
non
min
pler
tine
volt
luit
ricè
rat,
tutu
Der
nep

dientiæ scelere se non alligasset, nō esset in diuinorum præceptorum obseruatione magna molestia, quod homines sponte sua ad illa obseruanda traherentur, quemadmodum cæteræ creaturæ, quæ naturæ instinctu cursu suum tenent, & Dei instituta persequuntur: at post peccatum corrupta natura, in vetitum nititur homo, ut sine peculiari Dei auxilio, cuiusvis potius, quam Dei voluntate sequatur. Captiuus enim tenetur ad voluntatem Dæmonis, conuersatur in desiderii & voluntate carnis & cogitationum, queritque inuenire & perficere voluntatem suam.

Ceterum Dei voluntas in scripturis duabus modis accipitur; uno modo propriè, pro ipsa Dei voluntate, quæ est Deus ipse immutabilis in consiliis: quæ voluntas semper impletur, & neque impediri, neq. evitari ab aliquo potest: iuxta illud, Consilium meum stabit, & voluntas mea fiet, nec est qui possit resistere huic voluntati: quia non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Hanc voluntatem non perimus impleri, quippe quæ nobis non petentibus continententer impletur; neq. rogamus ut faciat Deus voluntatem suam, qui omnia quæcumque voluit, fecit. Alio modo voluntas Dei metaphoricè dicitur, quidquid eius voluntatem declarat, ab eaq. procedit, ut præcepta, leges, institutiones, quas vocat Apostolus voluntatem Dei bonam: item consilia, quæ voluntate beneplacentem, perfectissimumq. illud mandatum,

1.Tim. 2.

Ephes. 2.

Isa. 58.

Isa. 46.

Esth. 13.

Prov. 11.

Psal. 113

Rom. 12.

tum, vt sine concupiscentiæ sensu, toto corde,
tota anima, tota mente, & omnibus viribus,
continua consideratione, & charitate adha-
reamus Deo: quam appellat voluntatem per-
fectam in æterna demum beatitudine implé-
dam; quo cùm ducant virtutes, sanctitas, om-
nisq. pietas; ad Dei utique voluntatem peni-
nebunt, quæcunq. sunt Deo accepta, &, ut sit

Phil. 4.

Apostolus, quæcunq. sunt vera, quæcunq. pu-
dica, quæcunq. iusta, quæcunq. sancta, quæ-
cunque amabilia, quæcunque bonæ famæ; si
qua virtus, si qua laus disciplinæ: hæc est enim

1. Thes. 4. voluntas Dei, sanctificatio nostra.

Elucet porro Dei voluntas: Primò, ex scri-
pturis, quæ nobis mandata Dei, generaliaque
Matt. 18. eius consilia edisserunt. Secundò, per Eccle-
siam, cuius mandatis Christus obtemperari vo-
luit. Tertiò, per superiores, seu Ecclesiasticos,

Luc. 10.

quibus dictū est: Qui vos audit, me audit; seu
seculares, quibus obedientia præstāda est, non
solū propter iram, sed etiam propter conser-
vatiā: nam qui potestati resistunt, ipsi sibi dā-
nationem acquirunt. Quartò, ex iudicio na-

Rom. 13.

negotiis nostris, & quæ pro re nata, occurru-
z. Iean. 3. quia si cor nostrum non reprehenderit nos, si-
duciam habemus, quia mandata eius custodi-
mus. Petimus ergo primò, gratiam obtempe-
randi diuinis præceptis; & ab iis abstinenti,
quæ Deus prohibuit; eamq. in Dei voluntate
perficienda constantiam, vt mortem qualen-
cumque eius voluntati posthabeamus. Secun-
do,

dò, vt cōtraria velimus, & desiderem⁹ iis quæ mundus, caro, & Diabolus amant & suadent; vtq. superatis vitiis, prauisq. affectibus, superbia, avaritia, &c. cōtrariis virtutibus studeamus. Tertiò, vt in rebus omnibus nostris, voluntatem suam Deus nobis aperire dignetur, vt siue genus aliquod vitæ sit deligendum, siue aliud quiduis adgrediendum, ipsius consilio & voluntate, dirigamur. Quartò, vt si forte vel ignorantia, vel infirmitate humana, id desideraremus & peteremus, quod ad diuini nominis gloriam, nostramque salutem minus esset aptum; id nobis pro sua bonitate Deus tecuset, eiusque loco tribuat aliquid magis salvare: sœpe etenim, neque quid dicamus cum Beato Petro, neque quid petamus, cum matre filiorum Zebedæi, neque cuius spiritus simus, cum iisdem filiis, satis nouimus. Quintò denique hac petitione totos nos damus manus Dei; vt dummodo in nobis atque per nos sanctificetur, & celebretur nomen Domini, ipse de nobis pro bona volūtate sua, in omnibus rebus constituat, est que perfectissima oratio, similis illi orationi Christi, qua perebat in horto, non suam, sed Patris sui voluntatem fieri.

*Matt. 17**Matt. 20**Luc. 9.**Mar. 14.*

SIC VIT IN CAELO, ET
in terra.

Postulamus formam huius obedientiæ, vt nempe dirigatur ad normam obedientiæ cælestis, ubi angelii sancti, à perfecta obedientia epitheton habent Obedientium: Facientes, in- *Psal. 102.*
quit

366 C H R I S T I A N A R V M
quit Dauid, verbū eius, facientes voluntatem
eius; sicut in inferno Dæmones nomen Sata-
næ ab aduersando & repugnādo. Et quia pro-
pter humanam nostram infirmitatē fieri ne-
quit, v̄ad eū perfectionis gradū in obediētia
ascendamus, in quo versantur Angeli: vocula
(Sicut) non æ qualitatem, sed similitudinē si-
gnificat; vt sicut omnes Angeli semper, ala-
criter, integrè, sponte sua, nullo suo commo-
do, sed gloriæ Dei intuitu ad nutum obtem-
perant, vt ira in hac vita omnes Deo pareant,
postulamus.

F R V C T V S.

Discimus primò, vt in obseruatione man-
datorū Dei, non intueamur quid homines
agant, nec per illorum inobedientiam excuse-
mus nostra peccata: non enim ad homines
mortales remittimur, sed ad angelos; & mul-
titudo peccantium, nec eripit à gehenna, nec
minuit pœnam, sed auget: quia nō minus ar-
det, sed vehementius, qui cum multis ardet.
Discimus secundò, quanti facienda sit virtus
obedientiæ, à qua potissimum nobilissimi illi
spiritus cōmendantur; quā vt præstaret Chri-
stus, de cælis ad nos venit. Descendi, inquit, de
cælo, non vt faciam voluntatē meam, sed eius
qui misit me Patris: quā tanto desiderio præ-
stitit, vt diceret; Meus cibus est, vt faciam vo-
luntatem eius, qui misit me, vt perficiam opus
eius: quam denique tantoperè nobis cōmen-
davit, vt summam in ea dignitatē ponent
Ioan. 6.

Ioan. 4.

Matt. 12.

Qui fecerit, ait, voluntatem Patris, qui in ca-

INSTITUTIONVM LIB. V. 367
lis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.
Discimus tertio, in obediētia nō intueri per-
sonā hominīnis, sed Dei iubentis, cuius perso-
nam reprēsentat homo superior, & à Deo prę-
cipiendi potestatem legitimè consecutus.

Quarta petitio.

PANEM NOSTRVM QVO-

tidianum da nobis hodie.

Post spiritualia bona, iubemur petere tem-
poralia, quæ petitio quartum obtinet locum
in Oratione Dominica. Primo, quia quæ
prioribus postulantur, sunt præstantiora, &
bona ex se naturaque sua; sunt enim spiritua-
lia ac perpetua, & eiusmodi propter quæ po-
tissimum homo est à Deo creatus: ea quæ mo-
do perimus, licet ab hominibus passim audius
desiderentur, & diligētius curentur, viliora ta-
men sunt, utpote corporalia, caduca, & nō per
se, sed qua ex parte ad vitæ sustentationē ne-
cessaria sunt, expetenda. Secundo, quia non
meretur impetrare temporalia, nisi qui prius
pro spiritualibus bonis fuit sollicitus. Igitur
hic oramus nobis à Deo dari necessaria ad vi-
tam tolerandam, & ad officium nostrum co-
lendū vtilia, ne vel pressi inopia, peccatis in-
dulgeamus; vel niimia sollicitudine terreno-
rum, animū à cogitatione rerum diuinarum
abducamus; vel nimiis diuinitiis elati, insole-
camus, voluptatibusque dissoluamur.

Pr. 30.

Ceterū, quia hominū curæ, & quotidia-
næ sollicitudines, ferè non alio, quam ad tē-
poralia bona consequenda diriguntur; ne pro-
lixius,

lixius, minusque decenti oratione, pro hisce
Deum obsecraremus, voluit Christus verba
ipsa præscribere, quæ & modestia sua, & quia
filij Dei sunt verba, maiorem vim haberent
ad impetrandum, quam quævis alia tametsi
copioſa, & rhetorico artificio ad persuaden-
dum de industria comparata.

P A N E M.

Nomine panis intelliguntur omnia, quæ
ad hominis sustentationem requiruntur; quo

Trou. 30. modo petebat Salomon sibi tantum tribui vi-
ctui necessaria, cōprehendens sub victu etiam
vestitum, domum, & reliquas vitæ commodi-
tates. Voluit autē Dominus à nobis peti, non
carnes, pisces, aut alioscibos, sed solum panē:
Primò, vt ex his terrenis nihil desideremus
amplius, quā quod ad alendum corpus est ne-
cessarium. Secundò, vt si præter panem, & ne-
cessariā sustentationē, aliquid detur, id omne
cum magna gratiarum actione accipiamus, &
in magni ac singularis beneficij loco repona-
mus; neque enim digni sumus pane illo, quo
vescimur. Tertiò, vt imbecillitatem nostram
profiteamur, qui ne panem quidē ipsum, no-
bis ad vitam necessariū, sine Deo, parare pos-
sumus. Quartò, vt Deo in rebus omnibus fi-
damus, qui tantam nostri curam gerit, vt non
maiora solum, sed minima quoque illa, ve pa-
nem & aquam, benignissime liberalissimeque
nobis largiri sit paratus.

Matt. 6.

No-

Significatur hac voce primò, Dei charitas, qui facit, ut nostrum sit, quod suū erat, & malis filiis nullo titulo debebatur. Secundò, ut vite necessaria nobis, iusto titulo parem̄, ne aliena furto, malisq. artibus, inuadamus, & usurpemus; vt labore & honesto lucro vitam propagemus, omniumq. malorū fontem, otium, fugiamus. Tertiò, ut meminerim⁹ cibos omnes, æqualiter omnibus hominibus, à Deo creatos; ne diuites sibi delicias deberi putent, pauperibus panem cibarium, & atrū. Quartò, Nostrum, id est, qui naturæ conueniat; ne illa usurpemus, quæ nobis officiunt; vt fungos ad cibum, vestes ad corporis valetudinem nō recte paratas.

Q U O T I D I A N V M.

Non petimus panē Paschalem, sed panem qui in usu est quotidiano. Primò, ut non confectemur corporis delicias & superfluas commoditates, non auaritiæ, non opibus coaceruandis studeamus; sed habentes alimenta, & quibus tegamur, his cōrenti simus. Secundo, *1.Tim.6,* vt frugalitatis nostræ memores, ne superbia+ mus: nisi enim quotidiano cibo vires reparremus, cito inferiret vita nostra; in hoc etiam bestiis & plantis in seriores, quod hæ vilioribus vescantur, reddantque præstantia, poma, vinum, lac, lanam, &c. nos meliora consumamis, & præter inutilia stercore nihil ex corpore demus,

Discimus primò ad humilitatem, nos omnes esse mendicos Dei, seu diuites, seu pauperes; atq. ad ianuā magni Patri familias eleemosynā petere. Quapropter sicut absurdum est pauperem vnum aduersus alterum superbū se præbere ob frustum panis paulò maius sibi mendicanti datum: ita ridiculum est in conspectu Christi atq. Sanctorum, hominem mortalē insolenter se efferre, propter exiguum, quam præter cæteros à summorum omnium Domino portionem bonorum accepit. Secundò, discimus nihil quidquam, nisi de manu Domini accipere, hoc est, iustè, & ad Dei voluntatem: quia eius solius est orbis terrarum & plenitudo eius; mentitusque est Daemon, cum diceret: Mea sunt omnia, & cui volo do ea. Tertiò, discimus comparationem rerum ad viuendum necessiarum plus à Deo, quam à nostris viribus & laboribus pendere;

Luc. 4.

Psal. 126

I. Tim. 6.

quia nisi Dominus ædificauerit domū, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam. itaque diligenter est ad Deum confugiendum, labores conatusq. nostros fortunare dignetur, ut conseruet nobis donata: ne speremus in incerto diuiniarū, sed in Deo viuo, ut quæ sumpturi sumus, divina sua benedictione sanctificet; denique ut si quid fortè occultæ iniustitiae, quæ prætereat nos, in bonis nostris lateat, ipse misericordia sua abstergat, ne inde aliquid in capita nostra supplicium redunderet.

No

Significatur primò, orationem non pro illo dum taxat, qui eam pronunciat; sed pro aliis quoque diuino auxilio indigentibus fieri. Secundò, bona quæ nobis petimus, si nobis petenda esse à Deo, vt non in nostram tantum utilitatem cōuertamus, sed illis proximorum quoq. necessitates subleuemus. Tertiò, bonis iis, quæ largitur Deus, non ad animæ detimentum, sed ad eius salutem vtendū esse, neq. grauanda corpora nostra crapula aut ebrietas, sed cibo potuque cum gratiarum actione *Luc. 21.* moderate sumpto, ad obsequium Dei recreanda.

H O D I E.

Vult Deus, vt pro præsenti tantùm die, res ad necessarios vitæ usus postulemus: Primò, vt Deo discamus fidere, qui sicut olim Israëlitico *Exod. 16.* populo, quotidie de cælis manna demittebat; ita nobis quotidie paternè prouidebit. Secundò ad nimiam sollicitudinem futuri temporis deponendā, vt quieti, Deo sine anxietate deseruiamus. Tertiò vt vitæ nostræ incertitudinem ob oculos habeamus. hodie enim petimus, *Luc. 12.* quia cras fortè hac petitione non erit opus, si (quod fieri potest) ex hac vita emigremus.

F R V C T V S.

Vt spiritualem animæ cibum quotidie petere & manducare admoneamur; quia nō minus pro anima, quæ est potior pars nostra, atq. pro corpore cōuenit nos esse sollicitos. Est autem

a 2 tem

tem hic cibus: Primo, Christus ipse à nobis viua fide suscepitus, qui in animam sua gratia illapsus, eam interna quiete & pace conscientiae continenter reficit: curanda est igitur pax conscientiae perpetua, ne vlla ratione, per peccatum turbetur, quia secura mens est in ge-
Matt. 4. uivium. Secundo, Verbum Dei lectū, vel au-
 ditum, vel interna inspiratione deuotè suscep-
 ptum; quod est nobis curandum quotidie, ne
 vlla dies sine oratione, meditatione q. trāseat;
Ioan. 6. sed audiamus quotidie, quid in nobis loqua-
 tur Dominus: Nō enim in solo pane viuit ho-
 mo, sed in omni verbo quod procedit de ore
 Dei. Tertio, Sanctissimū Eucharistiae Sacra-
 mentum, panis ille viuus è cælo delapsus, &
 hominum saluti admirabili Dei bonitate ac
 potentia consecratus, qui mirificè cùm corpus,
 tum animā reficit, fouet, alit, sustentat; ac pro-
 inde quotidie spiritualiter, frequenter reipla
 in Sacramento accipiens esset.

Quintapetitio.

ET DIMITTE NOBIS DEBI-
 TA nostra, sicut et nos dimittimus debito-
 ribus nostris.

His sequentibus petitionibus rogamus à
 nobis tria malorum genera dimoueri, præte-
 rita, præsentia, & futura. & quinta quidem ista
 petitione conamur amoliri mala præterita,
 hoc est, peccata à nobis commissa; petimusque
 primò, omnia peccata nobis gratis condon-
 ri, per Christi passionem; venialia quidem per
 hanc orationem, aliaq. media, quibus illa pro
 sua

sua misericordia & benignitate clementissimus Deus remittere solet, ut est aspersio aquæ benedictæ, confessio, sacerdotalis benedictio: Mortalia verò, per pœnitentiæ Sacramētum, quod nobis rogamus suis temporibꝫ imperitri, ne sine eius beneficio ex hac vita decedamus. Secundò, Gratiam rectè confitendi coram Sacerdote de peccatis nostris, recentem peccatorum memoriam, sincerum dolorē propter offenditum Saluatorem; constans emendationis propositum; integrum peccatorū omnium, apud vicariū Christi enumerationem, voluntatem & facultatem pro delictis satisfaciendi; & quæ iniustè aliis ablata fuerūt, siue res sit, seu fama, seu honor, quo pàr est modo restituendi. Tertiò, si quo casu non sit integrum peccata confiteri, atq. ex hac vita mitigandum sit, absq. pœnitentiæ Sacramento; ut veram largiatur contritionem, cuius virtute cum desiderio confitendi, peccata delean- tur. Quartò, ut pœnam peccatis debitam clementer relaxet, omniaque quæ agimus & patimur, in satisfactionem peccatorum suscipiat. Quintò, ut media suggerat & donet invitadi in posterum peccata. Singula porro verba huius petitionis, vim habent suam.

DIMITTE.

Significatur primò, Deū solū offendī peccatis omnibus, etiam illis, quæ in proximos committuntur. Secundò, Deum solū dimittere: nam Sacerdote sunt eius Ministri, per quos, ceu per Vicarios, ipse verba Sacmentorum

profert. Tertiò, neminem mortalium esse soluendo itaq. precamur, ut gratis dimittat, Christique passionē, pro peccatis nostris acceptet. Quartò, ad ferendas esse cōditiones eius, qui veniam petit, quæ sunt, ut doleat de offensa; ut statuat, in posterum non offendere; ut speret veniam.

N O B I S.

Significatur primò, hanc orationem esse communem, qua quisque sic sibi orat peccata condonari, ut pro proximis omnibus Christianis idem perat. Verè magna felicitas hominis Christiani, pro quo singuli Christiani, in quotidianis orationibus sunt solliciti. Secundò, neminem omnino esse hominem, qui non solum humiliter, sed etiam veraciter (ait D. August.) hāc orationem dicere debeat, ut pote cui non desint peccata, saltem venialia; sine quibus vita ista non ducitur; & fortè poenæ aliquæ restant expiandæ.

D E B I T A.

Peccata sunt debita. Primò, quia prævaricatorem poenæ diuinis legibus cōstitutæ obligant, non aliter atque humanarum legū viatores poenis suis obstricti tenentur. Secundò, quia obligant ad restituendum Deo ablatum honorem, irrogatā iniuriam, usurpatam illicitam voluptatem: ista enim quolibet mortali peccato committuntur. Horum porro debitorum magnitudo, tū ex infinita maiestate Dei offensi æstimanda est, ex qua infinitam fortiuntur ipsa malitia & turpitudinē; tum

ex

INSTITUTIONVM LIB. V. 375
ex vtilitate offendentis; tum ex grauitate ma-
li commissi; quo spreto Deo opt. max. transi-
mus ad castra aduersarij improbissimi tyran-
ni, proculcatoque Christi sanguine, & reiecta *Heb. 10.*
Spiritus sancti gratia, honorē Deo debitum,
impertimus satanæ. unde fit, vt omne pecca-
tum mortale, sempiterna supplicia apud infe-
ros promereatur.

N O S T R A.

Nostra sunt debita. Primò, quia pura vo-
luntate nostra commissa. Secundò, quia in no-
stris animabus hærent. Discimus igitur pri-
mò, peccatorum meminisse: Secundò, ea non
extenuare, sed magnificere. Tertiò, non aliis,
sed nobis ipsis assignare.

F R V C T V S.

Excitatur in peccatore magna fiducia ob-
tinēdæ veniæ; quia Deus offensus, inuitat ad
veniam petendam, perentibus liberaliter ve-
niā offert.

S I C V T E T N O S D I M I T T I -
mus debtoribus nostris.

Ceteras petitiones absolute posuit Chri-
stus: huic soli addidit conditionem. Primò, vt,
quia nulla maior est gratia, quā remissio pec-
catorū, qua peccator & hostis Dei, recōciliatur
creatori suo, & ex reo inferni, trāsfertur in hę-
reditatem regni cælorum: ea gratia non tri-
bneretur, nisi etiam ipsi aliquid præsternus.
Secundò, vt facilitatem obtinēdi huius bene-
ficij cognoscamus, quod à nobis ipsis Deus
pēdere voluit, vt si cōdonemus aliis, dimitta-

tur etiam nobis: cōditio quippe facillima est,
& quam præstare possunt omnes, quæ nō ope-
re, aut verbis, aliōve labore indiget, sed sola
voluntate perficitur. Sicut; est vocula simili-
tudinis, includens conditionem, si non igno-
scamus, nec Deum nobis ignoturum. Rog-
amus itaque, vt quomodo nos dimittimus, ita
dimittat Deus: si semel tantum, si solo verbo,
si exigentes aliquam pœnam, si imperfecte:
tati modo nobiscū agat Deus. Hic de offensa
agitur, non de debitibus pecuniariis, aut honore,
famaque violata, quæ sibi restitui quisq. velle
potest, & aiquando debet, sicut exposcere po-
test à lēdente quandoq. pœnam, non ad vin-
dictam, sed ad illius, vel aliorum utilitatem.

Si quis porro in animum suū inducerenon
possit, aut nolit, vt proximo ignoscat, ei tamen
Oratione Domīnica non est interdicendum,
si illud (nos) nō ad se referat, sed ad Ecclesiā,
cuius ipse est membrum & pars; in qua Eccle-
sia boni non solum dimitunt, sed pro perse-
quentib; is etiam Deum precantur: sibi vero
roget euadē animū dari, & inimicam vo-
luntatem ad amorem & benevolentiam fleti.

Sexta petitio.

ET N E N O S I N D V C A S
in temptationem.

Post peccatum, nullum est grauius malum,
quam periculum peccandi, quod nobis à tem-
ptationibus impendet, quas quidem tentatio-
nes cum suscitent Dæmones, qui nunquā vel
transuersum digitum à nobis discedunt; mun-
du;

dus, qui nos circūdat; & caro, domesticus ho-
stis, quem circumferimus: facile intelligitur,
quam sit necessarium crebrò istam petitio-
nem iterare.

Tentare, est experiri & periculum facere;
quod ex varia intentione eius qui tentat, va-
riis modis, nunc rectè fit, nunc male. 1. enim
tentat quis ut norit quid in alio lateat; quo
modo examinatur discipulus à præceptore, ut
periculum faciat eruditionis. Deus qui omnia
nouit, & quem nullum latet secretum, hac ra-
tione neminem tentat. 2. ut is ipse cù quo agi-
tur, se nosse discat, & virium suarum vel im-
becillitatem, vel robur perspiciat: sic Christus
Philippum tentauit dicens; Vnde emēmus pa- *Ioan. 6.*
nes ut manducent hi. 3. ut aliis cuiuspiam cō-
ditio patefiat; sic coram parentibus fit pericu-
lum de filij eruditione; & eo modo tentauit
Deus Abrahamum, Iob, Tobiam, ut posteri-
tati horum sanctorum virtus probaretur. 4. ut
ad malum inducatur, quo pacto hostis sui vi-
res quispiam explorat, ut tentādo noceat. Hic
modus est Dæmonis ministrorumq. eius, im-
piorum hominum, qui etiam Dæmon, ab hoc
officio nomen inuenit tentatoris, quia in eo *Matt. 4.*
omnis illius industria desudat, ut tentādo de-
cipiat, noceat, perdat. Tētat porro omnes om-
nino homines, in quibus est rationis usus, ne-
mini parcens, nec bonis, nec malis: & quidem
mali, quod tentatoris voluntati semper obtē-
perent, non sentiunt temptationis molestiam,
tanto peiori loco, quod in potestate sint im-

a 5 manif-

manissimi tyranni, existimantes pacem, cū
nulla sit pax impiis. Boni verò, quitenationi-
bus repugnant, magnam ex illis molestiam
percipiunt, séque tutos minimè esse, sed peri-
culosum bellum continenter gerere, facile
intelligi ut.

Modi autem quibus homines Dæmon ag-
greditur, tametsi ob innumerā eius artes, lo-
gamque experītiam, & mentis subtilitatem,
exponi facile nequeant; constat tamen, quod
aliquando per se ipse adoriatur hominem, si-
cū Euam, & Christū; aliquando administros
adhibeat mūdum, & carnem: Et illos quidem
per se malis suggestionibus vexat potissimum
qui relicto mundo, carnem suam cum vitiis &
concupiscentiis mortificarunt: Cæteros verò,
qui vel magnam habent cum mundo consue-
tudinem, vel parum studij ponunt in repre-
menda petulantia carnis, per hæc ipsa solet
exagitare: & primò quidē more Ducum ex-
ercitus, circumiens inuestigat infirmiora lo-
ca, per quæ minore negotio possit irrepere; ex-
plorat nempe ad quæ vitia magis homo pro-
pendeat. Secundò verò ea parte obiicit ali-
quid sensibus, vt passio excitetur, quam ipse
pro viribus promouet interno motu: tum ma-
gno strepitu adhibitis omnibus machinis im-
petum facit, vt hominem multitudine ho-
stium terreat; hinc mundus, hoc est, quid-
quid mundus habet, insurgit, irrisiones socio-
rum, indignatio amicorum, exempla prau-
maiorum, improba doctrina Hæreticorum,

pro-

prosperitas & commoda; aduersitates & pericula: Inde Dæmon ipse vitia extenuat, virtutumque nomine in præsenti negotio vestit, superbiam, honestatem; auaritiam, prouidentiam; gulam, discretionem; iram, zelum; inuidiam, iustum dolorem; luxuriam, delectabilem recreationem; acediam, curam sanitatis, appellans. virtutes autem habitu vittorum repræsentat. Hunc impetum senserunt Iob, Tobias, Antonius, & C H R I S T V S ipse; cuius tamen animam nullus sensus attigit.

Ceterum, quia hostis tunc securus pugnat, quādō antagonistam armis, quibus se defendat, nudauit; hoc sedulò studet Dæmon, ut arma abiiciamus, aut in iis vtendis impediatur: sunt autem illa: Primò, oratio, à qua conatur abducere turpibus cogitationibus, infidelitate, scrupulis, tædio, &c. Secundò, bona opera, præsertim consuetudo confundi & communicandi; quibus obiicit impedimenta, vel occupationum, vel aduentus amici, vel prætextum maioris boni, vel alterius rei, ut vel semel intermittatur: sic enim augentur ei vires, depositis à nobis tantisper armis. Tertiò, conscientia cōfessario, viro docto, proboq. aperta; quam rem ita malè fert Dæmon, ut suas suggestiones, & scelestia consilia, omnibus modis occultari studeat; ne si prudenti viro detegantur, sola narratione (quod non raro euenit) sordescant narranti, dolique earum & fœditas appareat; vel sano con-

consilio repellantur , & in posterum caueatur.
Quartò , humilitas , quæ ut internum gratiæ
fructum conseruat, ita terrori est atque iniuria
superbo Dæmoni, qui quærerit ut garrulitate, ad
Genes. 3. Euæ exemplum aliquid effutias & iactes, quo
gratia humilitateque spolieris.

INDVCAS.

Non vult nos petere Deus , vt ab omni tē-
tatione simus immunes , propter multas eius
vtilitates, quæ sunt: Primò, imbecillitatē no-
stram agnoscere , in humilitate conseruari, à
Deoq. auxilium flagitare. Secūdò, Naturam,
vires, & artes Dæmonis intelligere, ad nostā
aliorum q. institutionem. Tertiò , Peccata vi-
tare , quibus subministrantur aduersario ar-
ma ; sectariq. virtutes quibus adimuntur.
Quartò , semper in acie stare paratos ad pu-
gnam ; quia aduersarius nunquam dormiens
circumit quærens quē deuoret. Quintò, Post
certamen & victoriam coronari & triumpha-
re . Neimo enim coronabitur , nisi legitime
certauerit.

Vult igitur Christus nos esse sollicitos, ne in
tentationem inducamur, hoc est, ne à tēatio-
ne absorbeamur, & superemur. Dicitur autem
Deus in temptationem inducere , non quod ad
peccatum hortetur , aut quenquam impellat:
sed r. quidem, quòd hos sua gratia, prior ipse à
nobis desertus , deserens, vel ad tēpus prono-
stra instructione, humilitate, maioriq. sollici-
tudine, destituens, patiatur in potestatem ve-
nire Diaboli, qui paratus ad deuorandum, ex-
spedit

spectat solius Dei ab anima discessum ; sicut
lupus discessum pastoris; & canis , vt inuadat
relictam ouiculam. 2. Quia multis beneficiis
nos ornat, quibus vitio nostro, ad interitū no-
stri ipsorum, quandoque abutimur; quomodo
dixit Poëta, Perdit patrum indulgentia natos.
Petimus igitur hoc loco, 1. gratiā, ne aliquan-
do consentiamus peccato, sed, si tētari nos vo-
let Deus, faciat etiam cum tentatione prouen- *1. Cor. 10*
tum, vt possimus sustinere. 2. Ne occasionem
demus, vt meritò à Deo deseramur; vel super-
bia, vt Eua; vel præsumptione , vt Petrus ; vel *Gen. 3.*
alia quauis ratione . 3. Ut si vitio nostro, in *Matt. 26*
peccatum aliquod lapsi fuerimus , ne cor no-
strum , instar Pharaonis induret ; sed statim *Exod. 7.*
emolliat atq. conuertat, vt resipiscamus. 4. vt
beneficia quibus abuteremur, à nobis auferat,
& cū Nabuchodonosore potius abiiciat, & fa- *Daniel. 4*
ciē nostrā ignominia repleat, quām vt à nobis
diuinam suam maiestatem offendī partiatur.
5. Ut vires & impetum Dæmonis frangat, in-
firmitatesq. nostras sanet, ne inde arma Dæ-
moni , ad nos prosternendos subministrētur,
6. vt perseverātiā largiatur in bono, omnes-
que peccatorum occasione remoueat.

FR V C T V S.

Discimus hominis vitam militiam esse su- *Iob 7.*
per terram ; quodq. bonos milites decet in ci-
uitate ab hostibus cincta, id nobis imitādum:
itaq. primò cōsilia, mentemq. aduersariorum
peruestigemus; quid verbis, factisq. intēdant,
exploremus : quia enim angelus satanæ in
ange-

2. Cor. ii angelum lucis non ratiō se transfigurat, hoc modo intelligemus; esse impias Dæmonis suggestiones, si per illas à Deo nos alieniores fieri cognoscamus: hoc est, si in homine pio, quietem internam perturbent; intellectui tenebras offundant; ferorem deuotionis minuant; ad sancta exercitia orationum, confessionis, communionis & aliorum huiusmodi minus aptum reddant; & denique si animum ad externa solito magis abducant. Secundò, Portas istius castri nostri vigilansissimè custodiamus, hoc est, sensus & lingua; ne quid irrepat, quod animam lædat; aut efferatur per inanem sermonē, quod ad munitionem pertineat. Tertiò, Ut domesticum hostem, qui fœdus cum externis aduersariis Dæmone & mundo iniuit, ceu notum proditorem, mortificemus; carnem dico, cum vitiis & concupiscentiis. Quartò, Ut in ducem nostrum Christum continenter intueamur; eius auxilium imploremus; magna fide in eum speremus; omnia nobis de eius viribus, bonitate, & charitate promittamus. Quintò, Tametsi aduersarius quandoque magno impetu insultet, variisque partibus ac modis nos adorietur; mundi irrisiōibus, aut conviciis, clamores excitet; in opia minetur; mala exempla proponat; improbos doctores submittat; nihilque intentatum relinquat: nihil nos vel terreamur, vel moueamur, sed forti animo in pugna perstemos; & libidinosa quidem tentationes, declinando occasiones, excuta-

tiendoque impuras cogitationes superemus: ceteras vero, contrariis virtutum officiis, superbiam, humilitatis; iracundiam, mansuetudinis; gula, temperantiae, in ipsis quoque mediis peccandi occasionibus, luctantes vincamus. Ea est enim conditione satanas, ut semel fortiter prostratus, debilitetur viribus, minusque sequentibus pugnis, quam primum insultu possit. Sexto, ut Daemonis occultas suggestiones, viro prudenti atque experto cadi- de aperiamus, eiusque consilio utamur, tametsi vel exiguitas rei, vel fœditas pudorem fortassis iniciat: hostium enim consilia manifestanta sunt illi, qui loco Christi ducis in hoc bello te dirigit, superiori, inquam, confessario, aut viro in hac arte perito & exercitato.

Septima petitio.

SED LIBERA NOS
a malo, Amen.

Hæc petitio locum obtinet ultimum. Primo, Quia videtur complecti summam præcedentium petitionum, quibus rogauimus partim quædam mala a nobis propulsari, partim bona concedi; quibus carere, malum est ingens. Secundo, Quia inter mala sunt illa minima, quæ nobis plus molestiae exhibent; nempe calamitates & miseriae, quas etiam Christus ultimo loco collocauit in oratione sua *Ivan. 17.* iturus ad passionem: Rogo, ut serues eos a malo. Ob has duas prædictas rationes, populus in Missæ sacrificio hanc petitionem pro-

profert: tum vt approbet quæcunque à Sacerdote in præcedentibus petitionibus orationis Dominicæ postulata fuerunt: tum quia vulgus hominum vehementius, quam optimates, calamitatibus oppressum, maiori sensu, & studio, ab illis cupit expediti.

M A L O .

Malum hoc loco non accipitur pro peccato, aut culpa, sed pro pœna; suntq. tria potissimum mala quibus affligimur; quæ hoc loco deprecamur: Primo. Dæmon, qui licet natura sit bonus, malus tamen, aut malū dicitur; tum quia primus autor peccati; tum quia inueteratus, nihil præter malum cogitat, cōtinenterque hominibus singulis præsens, omnē querit & arripit ad nocendum malumq. inferendum ansam. Secundo, Concupiscentia, quæ ex peccato originem dicens, ad malum nos inclinat. de qua Apostolus: Non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum: &, Malum adiacet mihi. hæcque ferè sola cauſa est, quamobrem externa illa, alioquin adiaphora, molestæ impatienterq. tolerantur, & mala nobis efficiatur. Tertio, Afflictiones quælibet molestæ, siue externæ illæ sint, siue internæ: quibus omnes conflictamur, nomine prorsus excepto, etiam iusti & sancti, adq. vt res illa non solū offenderit Ethnicos, qui ob id negarunt Dei prouidentiam, sed etiam fideles quosdam, ut constat de Gedeone, Davide, & aliis prophetis: vnde illa Psalmistæ vox, Mei penitentiæ sunt pedes. Hinc intelligimus, quam sit necess.

Rom. 7.

Iud. 6.

Psal. 72.

INSTITUTIONVM LIB. V. 385
necessaria ista petitio, cum tam vniuersalis sit
homini tribulatio, ut nullum sit eius membrum,
nullaque potentia, quae sua afflictione, mole-
stiaque careat; nullaque creatura quae non mi-
serum hominem vexet.

Voluit autem Deus a se peti hanc a malis
omnibus liberationem. Primo, ut nobis pium
suum paternumq. animum in nos declararet;
qui talis est, ut cupiat nos quietam, molestiisq.
vacuam ducere vitam in hoc mundo; atq. tan-
dem ex hac temporali quiete, ad requiem aeter-
nam migrare. Secundo, ne aliud de remedia,
quam a Deo, aut secundum Deum quaramus:
non a Sagis, aut Dæmonibus; neque a Medi-
cis, nisi se placato prius, & inuocato: Dei enim
solus est depellere mala, qui solus infligit po-
nas omnes, iuxta prophetiam: Non est malum in
ciuitate, quod Dominus non fecerit: quod
agnoscens Iob, neq. Dæmoni, neq. hostibus *Iob 1.*
quidquam acceptum tulit, sed demissio pacato-
que animo dixit, Dominus dedit, Dominus
abstulit. Causa vero quamobrem nos afficit
optimus sapientissimusque Deus, est, ut malo
alteri longe perniciosissimo medeatur. Sicut
enim medicinam amaram accipimus, aut me-
brum aliquod secari patimur, valetudinis re-
stituendæ vel conseruandæ gratia: ita postquam
culpa nostra irrepit peccatum, quod est om-
nium malorum maximum terribilissimumq.
(utpote quod priuat hominem Deo summo bo-
no) immissa sunt mala alia, & calamitates,
magna Dei prouidentia. Primo, ut homo ex

b paruo

paruo malo intelligeret , quantum malum sit
sumnum malū, hoc est, peccatum. Secundò,
vt malum hoc magnū , paruo malo pellatur,
atque in posterum vitetur: sic enim non raro,
vt qui propter peccatum affliguntur, postea ad
seipso reuersi, ardenter viam diuinorū man-
datorū currant; sicut illi, qui ambulantes non
nihil offendunt & cæspitant, solent exilire.
Tertio , vt priuati hominis afflictio , toti rei-
pub. corpori prosit, vel exemplo patientia, vt
in Iob, & Tobia: vel meritis, vt in martyrib⁹.
Quartò, vt augeatur bonis corona gloria, que
tanta est , vt mirū sit non plures immitti mo-
lestias in hoc mundo, aut aliquid boni hic cō-
cedi iis, qui ad gloriam illā parātur: sicut è re-
gione, tanta imminent peccatoribus mala at-
que supplicia apud inferos, vt meritò nemo
illis inuidere debeat summam huius vitæ glo-
riam, & delicias etiam maximas.

Deus porrò sic nos exercet , vt quandoque
vtatur creaturis rationis expertibus , vt peste,
fame, grandine, incendiis, siccitate, &c. quan-
doque malitia dæmonum; vel improborū ho-
minū peccatis ; quomodo v̄sus est inuidia fra-
trū in traditionē Iosephi , & Pharisæorum in
morte Christi . Nullū tamē peccatū cōmit-
tit Deus, neq. ad peccatū cooperatur; licet opus
illud ipse quoq. praestet; quod homini quidem
est peccatū, tum quia vetitum, tum quia malo
animo, atq. ad malū finem relatū: Deus autem
actionem ipsam quæ in se res bona est, opera-
tur, eamq. ad finē sanctū ac iustū dirigit: sicut
igitur,

igitur, si ad porrigendum inimico venenum, quispiam medici operā conduceret; quod venēnum cūm nosset medicus, homini illi ad sanitatē, ob occultū sibiq. soli cognitum morbū, mirè profuturum, gauderet sibi. Atam diu optatam occasionē hominis iuuandi; is suafor peccaret, seq. grauissimo homicidij scelere astringeret; medicus autē, non modò nullum peccatum admitteret, sed optimē de viro illo mereretur: ita Deus peccata nostra, vel in nostrum, vel in Ecclesiæ bonum conuertit, ma-laq. à nobis fieri permittit, ad maius bonum; quemadmodū ligna nostra accendimus atq. consumimus, vt ex eorū cōbustione calor existat, aut cibus paretur, aut aliud quippiā nostris vībus vtile ac necessariū efficiatur. Notandum verò, non nominari tribulationes, sed malū: quamuis enim ex se tribulationes omnes malae sint atque affligant, ex occasione tamen sunt interdum aliquibus bonæ.

LIBERA.

Monemur sentiendū esse onus tribulatio-num, si eo liberari atq. exonerari velimus; dā-damq. operam, vt non simus insensibiles, qui neq. Dæmonū impetus, neque concupiscentiæ molestias aduertamus. Liberat porrò Deus 1. arcendo ne adueniant. 2. Tollēdo si adsint; quod tunc perfectissimē futurū est, quando in cælo, summa fœlicitate sine vilo malo perfruemur. 3. Conseruando in periculis, vt Daniēlem inter leones. 4. Dando patientiam, vt b z B. Pau-

Petimus igitur hoc loco 1. à Dæmonे liberari, ne nobis vel per se, vel per Ministros suos molestus esse perga. 2. Concupiscentiā quæ in membris nostris latet, valdeq. pios affigit, vel penitus extingui, vel infirmari. 3. auerti à nobis atque tolli bella, pestem, famem, aliaq. tum publica, tū priuata incōmoda, vt sine molestia seruiamus illi. 4. vt in tribulationibus patientiā conseruemus, cōsolutione fruamur, gaudeamusq. vel quōd pro admissis peccatis satisfaciamus; vel quōd pro nomine Iesu cōtumeliam patiamur; vel quōd tribulationibus merita augeamus. 5. vt ab æterna morte, summoq. malo nos liberet Dominus. 6. Petimus dissolui, & esse cum Christo, vt tandem omnibus malis expediti, sempiternis in cælo bonis, & deliciis circumfluamus.

A M E N.

Vox Hebraica, approbantis, aut affirmatis, concludit orationē: 1. vt omnia antedicta, aliquo feroore Deo rursus commendemus, hoc sensu; O vtinā, Deus, ista præstes. 2. vt si fortè vitio nostro, inter orandū minus attenti fuim. semus, hic nos colligamus, & petitiones noua attentione confirmemus.

In Missæ sacrificio, Sacerdos respondet, Amen, tanquam vice Christi, cuius personam sustinet, petitionibus annuens; sed voce submissa, quia exoramus Deum etiam ignorantibus.

F R V-

Primo, vt peccata miseriariū malorumque omniū segetē ac materiā, omni conatu fugiamus. 2. vt afflictionibus bene vtamur, voluntatemque nostrā cum Dei intentione coniungamus; itaq. neque blasphemias euomamus; neque conuitia iactemus; neque ira, aut impatientia cōmoueamur; neque pusillanimitate deī ciāmūr; neque vlli præterquam nobis metiōsis, mala nostra attribuamus: (hoc enim nihil ad leuandā molestiā iuuat:) sed expiatis per Sacramentū pœnitentiæ peccatis, vitā bene beateque instituamus; Deo Patri gratias, quātas possumus maximas agamus, quod nos ad instar charissimi sui filij, pati aliquid velit; diuinæque ipsius prouidentiæ totos nos, quanti quanti sumus, gubernandos committamus.

EXPLICATIO SALVTA-
tionis Angelicæ.

HVius Salutationis non aliis est author, quam Spiritus sanctus. Cuius mandato præcipuā partem Angelus Gabriel ē cælo tulit: alterā Beata Elizabeth eodē numine plena fudit: postremā Ecclesia cōmunis omniū nostrum mater, eiusdem Spiritus sancti instruētu (qui orare nos docet, & pro nobis postulat *Rom. 8. gemitibus inenarrabilibus*) tanquam corondem adiecit, ad fructū ex antecedentibus laudibus colligendum. Proinde hæc salutatio & gratissima est Deiparæ, vt pote quā tunc audiuit,

b 3 uit,